

PROJECTE INTEGRAL DE COEDUCACIÓ (PIC)

CAN PERIQUET 2019-2020

ÍNDEX

Introducció_____	3
Retorn de la intervenció amb el professorat _____	5
Objectius_____	5
Continguts i metodologia _____	6
Sessions _____	8
Valoració_____	11
Valoració del PIC per part del professorat _____	13
Retorn de la intervenció amb l'alumnat _____	16
Objectius_____	16
Sessions _____	17
Retorn de la intervenció amb les famílies _____	22
Objectius_____	23
Contingut i metodologia _____	23
Valoració_____	26
Valoració de Cúrcuma en relació als objectius principals del PIC	27

Introducció

El Projecte Integral de Coeducació (PIC) es va dur a terme durant el primer trimestre i part del segon del curs escolar 2019/2020 de forma simultània a tres instituts de Secundària de Palau-Solità i Plegamans: Escola Marinada, INS Can Periquet i INS Ramón Casas i Carbó. Aquest projecte promou la perspectiva de gènere i la coeducació en la mirada del professorat, de les famílies i de l'alumnat amb l'objectiu de guanyar eines i recursos a l'hora d'identificar dinàmiques discriminatòries i abordar-les en les seves tasques educatives i/o en les seves relacions.

Des de Cúrcuma, l'entitat a càrrec d'implementar el PIC, pensem que fomentar un model de centre coeducatiu passa per comprendre el marc sociopolític en el qual vivim, ja que aquest condiona la socialització i el comportament que s'espera de cada persona. Per aquesta raó, el PIC posa al centre la transformació educativa i personal per caminar cap a un model d'escola més igualitària i més inclusiva, que aculli i celebri la diversitat.

Els objectius principals del PIC són:

- Conèixer els mecanismes de construcció social de la identitat i l'expressió de gènere i la orientació sexual.
- Detectar estereotips i prejudicis sexistes, lesbòfobs, homòfobs i trànsfobs.
- Conèixer els mecanismes bàsics que permeten les violències masclistes i la seva reproducció en el marc educatiu.
- Identificar situacions en l'àmbit educatiu on es donen dinàmiques de discriminació cap a les persones LGTBIQ.
- Crear un clima de suport entre l'alumnat que es repliqui a mesura que s'avança en el procés pedagògic.

- Mostrar referents alternatius als models hegemònics.

En concret, el Projecte Integral de Coeducació (PIC) que s'ha dut a terme l'escola Marinada durant el primer trimestre i primer mes del segon del curs escolar 2019-2020 ha consistit de les següents intervencions:

- ✓ **Formació al professorat:** 3 sessions d'una hora i mitja amb el professorat.
- ✓ **Intervenció amb l'alumnat:** 2 sessions de dues hora i una obra de teatre-fòrum d'una hora i mitja amb cada grup-classe.

Intervenció amb les famílies: Dues xerrades-informatives (una a l'inici i una altra al final) d'una hora cada una amb les famílies del centre.

El present informe inclou una descripció narrativa del projecte, valoracions sobre les diferents intervencions realitzades i sobre l'impacte del projecte en general. A continuació presentem les formacions realitzades amb el professorat, així com una breu valoració sobre el seu desenvolupament. El següent apartat es centra en les intervencions fetes a les aules. Després s'inclou un apartat sobre les sessions informatives realitzades amb les famílies. Per

últim, el document presenta una justificació de l'equip de Cúrcuma que aborda els objectius que s'havien plantejat i com s'han treballat.

Retorn de la intervenció amb el professorat

Durant el PIC es va realitzar un procés de formació amb el professorat de Can Periquet en la qual cada professor/a va assistir a 3 sessions de formació i va haver d'incorporar pràctiques coeducatives a l'aula. A més, les tutores i els tutors de cada curs (on vam impartir tres sessions amb l'alumnat) van realitzar observacions de les intervencions de Cúrcuma a les aules.

Objectius

L'objectiu general de les formacions amb el professorat era incorporar la perspectiva de gènere a través de la coeducació en les pràctiques docents per tal d'erradicar les violències de gènere. Aquest objectiu general es va abordar a través dels següents objectius específics

- ✓ Comprendre la problemàtica de les violències masclistes, la seva arrel en la socialització de gènere i els seus mecanismes de transmissió.
- ✓ Saber detectar violències de gènere en l'entorn educatiu i cercar estratègies per superar-les.
- ✓ Saber detectar i distingir les pràctiques coeducatives de les discriminatòries.
- ✓ Explorar la pròpia socialització en el gènere i detectar estereotips internalitzats.

- ✓ Revisar la pròpia pràctica docent i del centre per tal de detectar pràctiques que no fomenten la coeducació i incorporar estratègies per a transformar-les.
- ✓ Comprendre la diferència entre l'escola coeducativa i l'escola mixta, i treballar per a que les escoles promoguin l'erradicació de les violències de gènere.
- ✓ Promoure l'apreciació de la diversitat i l'empoderament personal com a riquesa per tota la comunitat educativa: alumnat, professorat, personal PAS i familiars.

Continguts i metodologia

Les formacions amb el professorat es van dissenyar per poder abordar els següents continguts:

- ✓ Conceptes bàsics per a comprendre les desigualtats de gènere i els mecanismes de reproducció d'aquestes desigualtats:
 - Socialització i gènere (sexe, identitat de gènere, expressió de gènere, orientació sexual).
 - Violències masclistes (patriarcat, cis, heteronormativitat, sexisme).
- ✓ Coeducar per guanyar llibertat
 - Coeducació. En què consisteix?
 - Presa de consciència d'una mateixa i de l'entorn per coeducar.
 - La gestió de les emocions per prevenir les violències de gènere.
 - Anàlisi de material, continguts i espais didàctics: currículum ocult i manifest.
 - Incorporació i presentació d'estratègies i recursos educatius per a millorar les pràctiques coeducatives.
 - Observacions de les intervencions de Cúrcuma: anàlisi de la pràctica.

Les tres sessions de formació que es van realitzar amb el professorat estaven pensades perquè poguéssin incorporar, en la seva pràctica pedagògica, la mirada de la coeducació (revisió de materials, llenguatge, marca de gènere

d'algunes assignatures, abordatge de les dinàmiques de discriminació, etcètera). Una manera que el professorat integrés el treball que es fa amb l'alumnat és poder participar de les sessions que les professionals de Cúrcuma imparteixen amb l'alumnat. Així doncs, els tutors i/o tutores de cada grup havien d'estar presents en les sessions d'intervenció amb l'alumnat (recullen informació cabdal, observen tot el que passa, aprenen una nova metodologia).

Sessions

Per tal de treballar aquests objectius es van realitzar tres sessions de formació d'un hora i mitja cada una, en la que van participar un aproximat de 19 (2 hores i la resta dones) persones.

La **primera** sessió anomenada **"Introducció a la perspectiva de gènere i mirada coeducativa"** es va realitzar el 22 d'octubre de 2019. A través de reflexions personals, dinàmiques de grup, recursos audiovisuals, explicacions teòriques i role playing vam treballar la socialització de gènere, les violències de gènere i vam introduir algunes habilitats i recursos per incorporar la coeducació a les aules insistint en la importància de l'expressió de les emocions. El grup es va mostrar molt obert a treballar amb aquests temes. Ens van compartir quina era la mirada de la direcció del centre respecte a aquests temes. És evident que hi ha molta predisposició a aprendre sobre prevenció de violències.

Alguns dels mandats de gènere que es van identificar en el grup van ser:

- ✓ Dones fan feina de cures
- ✓ Nenes fan la feina de casa i els nens no
- ✓ Sorpresa quan un home demana baixa per maternitat i reducció de la jornada
- ✓ Uniformes diferenciats a l'escola i nenes que han de portar faldilles per fer esports (anys 60)
- ✓ Juguines diferenciades
- ✓ Ús de l'espai al pati
- ✓ Esports "masculins"
- ✓ Oci: nenes vigila i més restriccions a l'hora de tornar a casa
- ✓ Educació en sexualitat per les noies des de la por i no des del plaer

En aquest grup, en general, s'identifica un nivell de coneixement previ sobre com funciona el sistema sexe-gènere i sobre les esclotxes de la cisheteronormativitat.

La **segona** sessió, anomenada **"Habilitats i recursos per incorporar la perspectiva coeducativa a les aules"**, es va realitzar el 21 de novembre del 2019. Hi van participar 19 persones. Aquesta formació va iniciar amb una posada en comú sobre el que s'havia observat a les aules durant la primera intervenció de Cúrcuma a cada aula i durant la peça de teatre-fòrum "Històries d'Alba i Manu". Es va posar en comú les actituds, reaccions, prejudicis i

estereotips de l'alumnat que havien sorprès a les tutores i tutors, i es va reflexionar també sobre quines intervencions havien fet les facilitadores de Cúrcuma per crear un espai de

seguretat i acompanyar emocionalment a l'alumnat durant el taller. El feedback per part del professorat va ser molt positiu. En concret, una professora va expressar que per ella havia significat un canvi en la manera de relacionar-se amb l'alumnat del que ella és tutora.

Durant la última part de la sessió, es va fer una presentació teòrica sobre l'escola coeducativa i la diferència entre el currículum ocult i el currículum manifest. La receptivitat de l'equip docent va ser molt bona i, de fet, ens van comentar que molts d'aquests elements ja els tenien en compte, i ja tenien estratègies per intentar transformar-los. Com que és un centre que treballa per

projectes, no treballen amb llibres de text i incorporen aquesta mirada de forma transversal. Es va demanar al professorat que de cara a la propera formació identifiquessin algun element del currículum ocult expressats a través del material i espais didàctics, i pensessin en com corregir-lo en clau coeducativa.

La **tercera** sessió, anomenada **“Dibuixant línies de treball per fomentar les pràctiques coeducatives i l’erradicació de les que són discriminatòries”**, es va realitzar el 4 de

desembre del 2019. Hi van participar 16 persones. Aquesta sessió de tancament la vam iniciar projectant un vídeo sobre l’empatia que ens va donar peu a reflexionar sobre com acompanyem a l’alumnat i també sobre la necessitat de trencar la imatge del o la metre com aquella persona que té totes les respostes.

Després vam passar a treballar els elements del currículum ocult que estan present a la seva pràctica educativa i a la del centre. Alguns dels elements que s’identifiquen del **currículum ocult** són:

- ✓ Potser no vam treballar el 25N donant prou la veu a les noies
- ✓ Als tallers “creatius” no hi ha noies
- ✓ Quan necessito que un alumne em vagi a buscar el profe de guàrdia, li dic a una noia.
- ✓ Hauríem de revisar alguns dels vídeos tutorial que potser (o no) són poc curiosos (cançons, anuncis).
- ✓ Ens dirigim als alumnes com “nois”
- ✓ Els pares ens munten mobles, ens instal·len projectors. Les mares ens fan cortines, pica-piques, disfresses.
- ✓ Al pati els nois ocupen més espai.

- ✓ La gestió de l'aula: en un 80% donem atenció als nois. Posem més energies en nois que en noies.
- ✓ Noms de projectes en masculí.
- ✓ Projectes experts: referents masculins.
- ✓ Millors esportistes nois que noies.

Algunes de les **estratègies** que s'identifiquen per incloure la **mirada coeducativa** són:

- ✓ Cures, s'està treballant els conflictes des d'una perspectiva de gènere.
- ✓ Als taller creatius vigilarem que no només nois s'apunten a robòtica, esports, etc.
- ✓ Treure prejudicis.
- ✓ Tenir professores de ciència i tecnologia.
- ✓ Seguir celebrant el 8M i 25N.
- ✓ Incloure dones científiques (a laboratori) i dones escriptores (a català).
- ✓ Parlar en masculí i femení (també a la cartellera de classe).
- ✓ Tenim noies que juguen a futbol.
- ✓ Educació física ha millorat molt i s'han incorporat molt més les noies.
- ✓ Pensar en la possibilitat de donar torns de paraula en "cremallera" (noia, noi, noia, noi).

Finalment, des de Cúrcuma vam compartir un recull de pràctiques coeducatives per seguir incorporant durant la pràctica docent.

Valoració

L'equip docent de l'institut Can Periquet va tenir una participació molt alta durant tot el procés de formació i també durant les intervencions amb l'alumnat. En tot moment va demostrar un interès molt elevat sobre la temàtica i durant totes les sessions va participar activament, fent preguntes, expressant dubtes, compartint observacions i recursos. A la vegada, va demostrar que, en general, l'equip ja té un coneixement previ sobre la temàtica i té molt interès en seguir incorporant la mirada coeducativa al centre.

En la tercera sessió es va convidar al professorat a participar a la sessió de tancament a realitzar amb les famílies, i més de la meitat de l'equip docent ho va fer, fet que demostra l'interès i compromís per part de l'equip docent.

En el tancament del procés, el professorat va expressar el seu desig de seguir amb aquest tipus de formacions per tal de donar continuïtat als aprenentatges obtinguts durant el primer trimestre de l'any. Va sorgir la demanda que aquest projecte no es quedi aquí, sinó que hi hagi més acompanyament per part de Cúrcuma a aquest procés i es pugui seguir revisant el currículum ocult, implantant noves estratègies que donin la volta a les desigualtats.

Finalment, volem destacar que més enllà del que es va treballar en les formacions, l'equip docent ens va compartir dues iniciatives per seguir incloent la mirada coeducativa i feminista al centre:

- o Muntar una xarxa de punts liles dins de l'institut (referents)

- Fer cercles només per noies sobre sexualitat femenina. En relació a aquesta proposta, des de Cúrcuma compartim diversos recursos digitals per ajudar a dissenyar i portar a terme la proposta.

Valorem de forma molt positiva aquest tipus de propostes i animem al centre a que pugui donar continuïtat.

Valoració del PIC per part del professorat

Tens alguna proposta de millora per fer els continguts de la formació més comprensibles? Quina?

- Cap. Són estupend@s
- Treballar a partir de dinàmiques i fer trancaments de sessió amb conclusions com un twit, un exit ticket, etc
- El format teatral i debat posterior és molt adequat per treballar-los, no obstant, penso que seria interessant fer aquesta part en petit grup classe, ja que pot ser un moment que poden sortir moltes coses. A la formació que vam rebre com a professorat, valoro que la posada en context de la primera sessió ens va anar molt bé per entendre què necessitavem canviar o millorar i tenir clars conceptes, també va ser important i em va agradar el fet de compartir entre nosaltres (fins on cadascú se senti còmode), la nostra part més emocional o humana per entrar i treballar els continguts que ens proposeu. De vegades aquesta reflexió d'un mateix és necessària per partir de base.
- Més idees d'aplicacions pràctiques a l'aula

Com he aplicat en la meva pràctica docent eines, estratègies i/o habilitats adquirides en aquesta formació?

- Sent molt més conscient d'aquelles actituds masclistes o sexistes que de vegades no ho tenia en compte a l'hora de parlar, posar exemples...
- Hem creat una assemblea no Mixta.

- El llenguatge
- Visualitzant per reparació històrica tots els generes
- en la forma de dirigir-me als alumnes
- A NIVELL D'EXPRESSIÓ I COMPRENSIÓ DAVANT DE L'ALUMNAT
- Empoderant a les nenes, incorporant preguntes de reflexió en l'enfoc de la ciència a les classes
- Clima aula
- El treball en cercle és una eina que també apliquem a les nostres tutories o quan volem transmetre alguna cosa als alumnes, així que queda incentivada amb aquesta formació. Però individualment, potser a tenir en compte la forma de dirigir-me al grup per tenir en compte tothom, estar pendent del sector femení encara que es mostrin menys visibles, parlar de certs temes amb naturalitat i escoltant molt el què diuen i fent preguntes obertes perquè expliquin fins on vulguin, etc.
- Fent servir més el femení en els projectes i introduint debats dins dels diferents projectes sobre igualtat.
- En les sessions de tutoria i en la personalització amb els alumnes
- Tenint cura de les imatges que uso, el llenguatge.
- Valorant més la "motxilla" que porten els alumnes a causa de les relacions establertes entre ells durant anys

Tens alguna proposta de millora metodològica? Quina?

- Compartir el material, treballar en diferents agrupacions.
- Més hores de formació
- PODER FER UN SEGUIMENT MÉS EXHAUSTIU
- Penso que esta molt bé i que cal seguir treballant en aquesta línia. És important la feina que feu de que se sentin còmodes primerament i treballar des de l'emoció i no des del concepte directament.
- Crec que la meva metodologia ja està encaminada a treballar així.
- No, tot molt bé i molt recomanable

Com valoreu les tasques que se t'han encomanat entre sessions de la formació? Per què?

- Interessants i que propicien a la reflexió
- POSITIVAMENT PERQUÈ PARTEIX DE REALITATS QUOTIDIANES
- Potser ens demanaria més exemples d'aula
- Positives, aporten al dubte del què estem fent i com i ens fan replantejar coses. És cert, que potser ens fa falta (o a mi) una crítica constructiva de com ho estem duent a terme i d'exemples del què podem fer. Com una guia o un seguiment per orientar-nos en allò que fem.
- Bé, perquè així també hem reflexionat
- Bé però hagués estat bé poder continuar el projecte més enllà

Altres observacions o suggerències.

- L'última sessió de cloenda (famílies i professors) no la vaig trobar molt profitosa, ja que, va ser com una mena de resum de tot el que s'havia treballat tant amb alumnes com amb professors. La vaig trobar més profitosa per a les famílies perquè s'explicava tot el que s'havia treballat
- Necessitem que vinguen més sessions a l'any.
- Compromís
- En general és un projecte molt humà i que toca molts temes importants per a tothom. Llavors, la suggerència meva és el temps. Personalment opino que als instituts es dedica poc temps a aspectes emocionals (i no perquè no vulguem) i crec que és molt rellevant que s'hi donin visibilitat. Els aprenentatges curriculars són importants però l'autoconeixement, les relacions socials, les emocions,... s'haurien de poder treballar obertament i amb l'objectiu de créixer com a persones. És cert que vosaltres heu estat un fibló que ha obert moltes portes, però sovint el nostre dia a dia no ens permet treballar aquestes coses tant profundament i seria bo que fos així, el vincle amb les persones no

és una feina fàcil, però cal crear-lo perquè ens permet treballar moltes coses. Potser també podrieu tornar l'any que ve i veure com estan, què opinen o si tenen experiències noves que volen compartir!

- La feina amb els alumnes hauria de ser més prolongada en el temps perquè pogués produir l'efecte desitjat
- Ens agradaria continuar la formació
- Torneu! ;)

Retorn de la intervenció amb l'alumnat

Durant el PIC es van realitzar tres sessions amb l'alumnat de secundària, les quals tenien els objectius següents:

Objectius

- ✓ Prevenir les dinàmiques de violències i assetjament entre l'alumnat.
- ✓ Erradicar les dinàmiques de discriminació per raó de gènere.
- ✓ Detectar estereotips i prejudicis sexistes, lesbòfobs, homòfobs i trànsfobs.
- ✓ Identificar situacions de l'àmbit educatiu on es donen dinàmiques de discriminació cap a les persones LGTBIQ.
- ✓ Crear un clima de suport entre l'alumnat que es repliqui a mesura que s'avança en el procés pedagògic.

Les sessions realitzades amb l'alumnat estan adaptades a cada cicle. En el proper apartat descrivim com es van desenvolupar cada una de les sessions per cicle.

Sessions

Sessió 1: "Enredant el gènere"

- Prevenció de les violències masclistes.
- Identificació de com els estereotips de gènere limiten la llibertat personal i la qualitat de vida.
- Foment de la inclusió de la diversitat tot presentant referents alternatius als estereotips de gènere.
- Expressió de les emocions.

Sessió 2: "Històries d'Alba i Manu"

- Marc contextual de les violències de gènere i el sistema patriarcal.
- Estratègies d'*empoderament* i de resposta envers l'assetjament sexual als espais públics tant a nivell individual com col·lectiu (compartir experiències i estratègies d'autodefensa feminista).
- Cànons estètics, homofòbia, "sexpreading", agressions sexuals, límits, assertivitat.

Sessió 3: "Espai de reparació grupal i pràctiques restauratives"

- Generar processos de reparació que generin nous patrons de relacions dins l'aula.
- Donar suport a aquelles persones que hagin pogut patir discriminacions en el passat o en l'actualitat.
- Reflexionar al voltant de la manera de relacionar-nos com a grup en relació, especialment, amb el sexisme i l'homofòbia.

Primer cicle

En la **primera sessió** amb **primer** i **segon d'ESO** vam fer una explicació sobre com s'organitza el sistema sexe gènere i quines implicacions té en les nostres vides. L'alumnat de primer d'ESO s'enrecordava de les sessions que havia rebut, per part nostre, l'any anterior quan fèien sisè de Primària. Ens va sorprendre tot

el que havien retingut durant les nostres intervencions. Ens va sorprendre la capacitat d'alguns i algunes alumnes de primer d'ESO per començar a parlar de la seva història personal en relació amb discriminacions viscudes. Tant a 1r d'ESO A com a primer d'ESO B van haver-hi persones que es van emocionar parlant de la seva història personal. Un noi explica que ha patit assetjament pel seu cos, que ha hagut d'aguantar que durant tota la primària li diguéssin "gordo". Explica que ara s'enfada quan li diuen i que per això sovint està en tensió. Hi ha dues noies que també expliquen tot el que han patit durant els últims cursos de Primària. L'alumnat de segon d'ESO, els quals no havien rebut cap sessió de formació l'any anterior, es connecta ràpidament amb la dinàmica sobre mandats i estereotips de gènere.

En relació al sistema sexe gènere, estereotips i mandats, hi ha un noi que diu obertament que a ell li agrada més fer coses de "nenes" que de "nens". Una noia li diu que no hi ha coses de nens i de nenes i ell explica que per ell no, però que s'han rigut molt d'ell per aquest tipus de coses (color rosa, no jugar a futbol, etcètera). I hi ha una noia que diu que a ella li agraden tant els nois com les noies. Que no es vol definir.

Detectem que hi ha algun alumne que sembla que necessita moure's constantment i que li costa molt estar assegut i atent. Li donem espai perquè pugui sortir i fer el que necessiti durant les sessions (sabent que estem tractant temes complexos). Amb els dos cursos expliquem el "cercle de la violència" i sembla que l'alumnat identifica clarament com aquesta dinàmica passa de manera sistemàtica a les seves aules. Dit d'una altra forma, l'alumnat comenta que constantment es "fiquen" uns amb els altres. Sovint fan veure que no els hi afecta però realment "ens fa mal", diu un company. Ens expliquen que no ho diuen perquè sinó probablement encara ho faran més. Relacionem aquesta dinàmica amb la necessitat de reconeixement, de formar part d'alguna cosa més gran que nosaltres, del grup, etcètera.

En aquesta primera sessió detectem la necessitat de fer processos de reparació entre alumnes d'una mateixa aula així com d'abordar minuciosament aquelles dinàmiques que es donen a les hores dels patis i/o entre passadissos.

En la **segona sessió** vam fer la obra de teatre-fòrum "Històries d'Alba i Manu". Vam treballar per cursos. En la sessió amb **primer d'ESO** ens va sorprendre l'atenció i el silenci que hi va haver durant tota la obra de teatre. Quan vam començar el fòrum vam preguntar quines de les coses que havien passat a l'obra de teatre crèien que es repetia més a l'institut. La majoria d'alumnes van dir que "opinar sobre el cos de la gent" és el que més es fa a l'institut. Ara bé, va haver-hi una noia que va dir que hi havia molts nois que es ficaven amb el tema de la depilació. El silenci que regna a l'espai és un clar indicador que estem treballant amb temes que toquen molt d'aprop. Més d'un 80% de l'alumnat de primer d'ESO reconeix haver-se sentit insegur/a amb el seu propi cos. Aquest és un element que s'haurà de treballar clarament en la propera reunió. Una de les companyes que faciliten el projecte i actua com a actriu a l'obra de teatre fa un "speech" sobre el seu cos i com ella ha estat llegida com a gorda des de ben petita. Els hi demana que no opinin sobre el cos de la gent perquè això fa mal i perquè és injust. Hi ha persones de primer d'ESO que estan emocionades durant aquest "speech". Quan acaba tot l'alumnat s'aixeca i aplaudeix emocionadament. Sembla que el missatge està arribant. S'emplaça als grups a la tercera sessió on es treballarà més profundament sobre la realitat de cada grup en relació als temes abordats en aquesta obra i durant la primera sessió. El professorat s'acosta a dir-nos que els hi ha agradat moltíssim.

En la **tercera sessió** amb l'alumnat de **primer i segon d'ESO** vam facilitar un procés de responsabilització i suport entre l'alumnat. A través d'un cercle de paraula (amb mirada restaurativa) vam iniciar una conversa on cada persona tenia el seu moment per connectar i comentar quines coses no li agraden del grup o de la manera de relacionar-se, podia donar les gràcies a qui necessités i també podia demanar disculpes. Amb un dels grups (el C) va costar una mica més, després que durant la primera sessió s'havien sincerat molt, semblava que haguéssin tornat a la seva dinàmica comuna. En aquesta tercera sessió va

haver-hi moltes persones que es van emocionar parlant de la seva història a l'escola i a l'institut. Hi havia noies que demanaven que cap persona opinés més sobre el seu cos. A més, dues persones van dir obertament que no es definien com a heterosexuales, una a primer i l'altra a segon. Gran part del grup va acollir el que les persones expressaven, inclús quan un noi (que tendeix a ser llegit com "el liante") parlava de perquè feia les coses que feia. Va ser una sessió on es van dur a terme processos de reparació entre persones que s'havien ferit en el passat. Tot aportant la mirada restaurativa (amb perspectiva de gènere) es va crear un clima de cura on els grups es van comprometre a canviar tot allò que va quedar palès a la sessió. Les tutores dels grups van ser partícips de tot aquest procés.

Segon cicle

En aquest centre només hi ha alumnat fins a tercer d'ESO. La **primera sessió amb tercers d'ESO** es va centrar en situar el sistema sexe-gènere i com aquest construeix i articula el sistema de relacions socials. Gran part de l'alumnat està molt connectat amb aquesta explicació tot i que hi ha un grupet de nois que sembla, en principi, que no els hi interessa molt. De fet n'hi ha un que comenta: "esto es el género ese, que quieren que seamos todos gays". Els hi expliquem que res té a veure amb el fet que nosaltres decidim, volguem, albirem que les persones tinguin una orientació sexual definida. El que volem és que tots i totes les alumnes puguin escollir lliurement (qui ho necessiti) què és el que els hi agrada, com volen ser, etcètera. Les noies del grup estan més connectades i posen molts exemples d'estereotips i mandats de gènere els quals han viscut a les seves vides. També hi ha un grupet de nois a cada classe que escolten activament i participen molt de tot el que es proposa. Evidentment, un dels elements que vam detectar en aquesta primera sessió és la demanda d'algunes noies a deixar de ser sexualitzades pel grup de nois. Aquest serà un tema que abordarem durant la segona sessió.

En la **segona sessió amb els tercers d'ESO** fem la representació de l'obra de teatre-fòrum "Històries d'Alba i Manu". Durant la primera escena, hi ha alumnes que riuen i se senten comentaris com: "Buah, esto pasa aquí cada día". La

segona escena desperta especial interès a aquest grup d'alumnes. Quan veuen el Manu intentant lligar amb l'Alba i fent-la sentir incòmode, es fa el silenci absolut.

Quan tanquem la part d'interpretació i proposem entrar a parlar sobre la primera escena es nota que hi ha persones que s'han quedat una mica impactades per la obra. Preguntem quantes persones creuen que això podria passar en la seva vida real, el 100% d'alumnes de la sala aixequen la mà. És evident que estem treballant sobre temes que toquen molt d'aprop. L'alumnat explica que del que han vist a la primera escena, el que més ressona és el tema del cos. Hi ha noies que aixequen la mà per dir que estan cansades que els nois opinin sobre els seus cossos. Hi ha alguns nois que s'ho prenen com un atac i responen dient que elles també ho fan. Per sort un noi aixeca la mà i diu que és veritat, que els nois ho fan molt més. Mira als nois i la majoria assenteixen amb el cap. Hi ha un grupet de noies que estan molt connectades amb la ràbia i la injustícia. Les professionals de Cúrcuma faciliten un espai on donen suport a aquesta sensació de les noies, parlen en primera persona i expliquen com baixa l'autoestima quan hi ha persones que opinen sobre el teu cos de manera sistemàtica. Una de les companyes fa una intervenció sobre el seu propi cos que rep els aplaudiments (de peu) de la majoria de persones presents a la sala. Quan passem a treballar la segona escena, tot alumnat aixeca la mà dient que això podria passar i que passa actualment. Proposem que hi hagi un noi que surti a l'escenari a actuar diferent de com ho ha fet el personatge d'en Manu (babós, irrespectuós, poc sensible, etcètera). Hi ha un noi que es proposa a sortir però si fa o no fa acaba reproduint el mateix que el nostre personatge. Un altre noi demana de sortir i intenta lligar amb l'Alba d'una manera menys directa. Finalment aturem l'escena i expliquem perquè és important treballar sobre la violència sexual. D'una banda es convida a la responsabilització per part dels nois (mitjançant el professional home) i, d'altra, es posa de relleu la necessitat de trencar amb la culpabilització de les noies i es connecta la pornografia mainstream amb l'imaginari que es construeix socialment sobre com se suposa que s'ha de lligar o tenir sexe. Tanquem aquesta sessió i una

part de l'alumnat se'ns acostava a donar-nos les gràcies per parlar d'aquests temes a l'institut.

Per últim, en la **tercera sessió** amb **tercers d'ESO** treballem amb el cercle de paraula amb l'objectiu de fer processos de reparació i construir una dinàmica col·lectiva que advoqui per la cura i no per la competició i la comparació entre alumnes. Aquesta proposta sorgeix efecte en la mesura que hi ha molts alumnes que s'emocionen i fan demandes explícites al grup: "no vull que em dieu d'aquesta manera, em fa mal", "no em digueu gay, no ho sóc i si ho fós no passaria res", "siento haberte llamado de esa manera que no te gusta, no sabía que te hacía tanto daño"... L'alumnat es demana disculpes i s'assumeix responsabilitat. Intentem facilitar pactes que es puguin anar revisant amb el suport de la tutora del grup i el grup hi està d'acord. Algunes noies expressen de nou que coneixen molts casos de sexpreading i que això ha de canviar. A més, comenten que elles sempre queden com les "guarres". Alguns nois riuen i una de les companyes de Cúrcuma legitima la ràbia i el dolor de les noies que estan enfadades. El company facilitador agafa la responsabilitat del masclisme que implica el sexpreading i la majoria de nois canvien el seu registre. Alguns confessen haver participat de dinàmiques de sexpreading (ja sigui veient fotos o reenviant). Expliquem que és molt important posicionar-se i donar suport a la persona que està patint aquesta violència. Expliquem també que és denunciabile i que té conseqüències penals. Alguns nois demanen disculpes sinceres i d'altres diuen que ells són aliats perquè aquestes coses deixin de passar.

Retorn de la intervenció amb les famílies

Durant el PIC amb secundària es va voler incloure a les famílies per tal que en tinguessin coneixement des de l'inici del projecte i també per poder fer-ne una devolució un cop finalitzat. A l'institut Can Periquet la sessió de presentació amb famílies es va realitzar el 15 d'octubre del 2019 i la de tancament va tenir lloc el

9 de gener de 2020. A les dues sessions van assistir entre 15 i 20 persones, la majoria d'elles del gènere femení.

Objectius

L' objectiu general de les reunions amb les famílies era contribuir en l'erradicació de les violències masclistes i en el foment i respecte de la diversitat, a través de la tasca educativa familiar, fent-les participants del projecte des d'un inici. En concret, els objectius específics eren:

- ✓ Conèixer la tasca coeducativa que fa l'escola o escoles del municipi, els seus objectius i a quines necessitats responen.
- ✓ Donar a conèixer el Projecte Integral de Coeducació que s'està implementant en les escoles del municipi.
- ✓ Entendre la magnitud i els mecanismes de reproducció de les diferents formes d'expressió de les violències de gènere i prendre consciència de la importància de fomentar models no estereotipats ni sexistes.

Contingut i metodologia

Durant la **sessió de presentació** del projecte, més enllà de les 15 persones que van assistir en representació de les famílies, també hi van participar la directora i cap d'estudis del centre.

Es va iniciar presentant breument l'entitat i la nostra experiència a Palau-solità i Plegamans. Després es va presentar el PIC, la seva calendarització i objectius.

A continuació, a través del Dixit cada persona va haver d'escollir una targeta que per alguna raó per ella representés la coeducació. Van sortir idees com:

- ✓ Gestió d'emocions
- ✓ Trencar estereotips (en concret es va nombrar que les cures siguin assumides també pels homes)
- ✓ Viatge, aventura
- ✓ Llums diverses
- ✓ La diversitat: de colors, mirades, persones, idees

✓ Obrir portes i oportunitats

A partir d'aquí vam reflexionar sobre alguns dels principis bàsics de la mirada coeducativa.

Finalment, es va obrir el torn per fer preguntes, que algunes persones van aprofitar per fer preguntes més concretes sobre com i què es treballa a l'aula,

sobre auto-lesions, i també es van compartir reflexions sobre el fet que no hi hagués més famílies a la reunió. En general, les participants es van involucrar activament a la sessió i hi havia moltes expectatives sobre el programa i la seva continuïtat al centre.

A la **sessió de tancament** van assistir 18 persones en representació de les famílies, una tercera part de les quals havien assistit a la reunió de presentació del projecte. També vam comptar amb la presència de 8 membres del claustre.

Vam començar per demanar-los que ens expliquessin què els havia arribat a casa sobre el que havíem fet a les aules. A una mica més de la meitat de les famílies els havia arribat informació sobre el que havíem fet durant les sessions. Sobretot, els havien parlat de la part de les emocions i de que havien plorat. Algunes de les coses que van destacar van ser:

- ✓ Es posen en cercle i expressen sentiments.
- ✓ Parlen del que pensen l'un de l'altre.
- ✓ Ploren gairebé totes.
- ✓ Es demanaven perdó entre elles.
- ✓ Empatitzar amb l'altre.

- ✓ Taller explicant situacions envers els altres (records, emocions, malentesos, etc). En la majoria dels casos han acabat plorant tots a classe.
- ✓ Han fet una activitat on havien d'utilitzar un objecte de record de l'infantesa.
- ✓ Pensar en un moment feliç
- ✓ Demanar-se perdó.

Mentre les famílies compartien en petits grups, també vam donar espai per tal que el professorat pogués compartir una petita avaluació de què havia estat el més important que havia passat durant les sessions. Van parlar de com molts/es alumnes s'havien obert a parlar de les seves pors, alegries, dubtes. L'alumnat estava molt atent durant les sessions i això evidencia la gran necessitat que hi ha de parlar d'aquests temes. També van compartir sobre com s'havien fet pràctiques restauratives durant les sessions i com això ajuda a millorar la cohesió dels grups.

També van destacar que és important que aquests processos es facilitin externament ja que ajuda a trencar rols i dinàmiques ja establertes dins de l'aula i entre alumnat i professorat. Es generen noves sinèrgies.

Pel professorat fer les formacions ha servit per veure que s'estava treballant només amb la punta visible d'aquests temes, però que cal aprofundir molt més. Consideren que hi ha necessitat de continuar treballant aquests temes i van explicar que ja s'ha fet una demanda específica a l'Ajuntament.

Alguns elements a destacar del que va compartir el professorat:

- ✓ Espai per obrir-se emocionalment davant dels companys.
- ✓ Necessitat d'aprofundir en aquests temes.
- ✓ La importància de crear espais per demanar disculpes, agrair, demanar perdó.
- ✓ Necessitat de continuació per veure el fruit.
- ✓ Són temes que els interessa.

Una segona part de la sessió va servir per explicar en detall les sessions que s'havien fet, tant amb professorat com amb alumnat, però insistint en el que s'havia treballat a les aules. Hi va haver molt interès i atenció per part de les famílies assistents.

En finalitzar hi va haver un espai per fer preguntes més generals i algunes membres de l'AFA van expressar la necessitat de treballar més amb les famílies, potser podent fer alguna xerrada amb famílies per donar més pautes per seguir treballant aquests temes i incorporant la mirada coeducativa.

Valoració

Les famílies que van participar a la sessió informativa van tenir una molt bona participació i van mostrar molt interès pel projecte. L'equip docent també va tenir l'oportunitat de compartir amb les famílies la importància d'un projecte així. L'elevada participació del cos docent a la sessió de tancament (eren

gairebé la meitat) va demostrar el compromís del centre amb el Projecte Integral de Coeducació.

En aquest cas, tot i que les famílies van respondre molt bé a la convocatòria, vam poder re-affirmar que les mares són les que majoritàriament venen a aquest tipus de reunions, reproduint un cop més els rols tradicionals de gènere, que posen a la mare com a principal responsable de les cures.

Finalment, cal destacar que en el torn final de paraules, les famílies van expressar un sèrie de demandes. Per començar, les famílies van insistir en la importància de que aquest projecte no acabi aquí, sinó que tingui una continuïtat els propers anys. En segon lloc, des de l'AFA es va compartir la necessitat que les famílies participin de forma més activa en el PIC, per exemple, rebent xerrades sobre coeducació.

Valoració de Cúrcuma en relació als objectius principals del PIC

L'equip de Cúrcuma considera que s'han complert els objectius plantejats des d'un inici. A continuació, recuperem els aquests objectius i comentem, un per un, cada un d'ells.

- Conèixer els mecanismes de construcció social de la identitat i l'expressió de gènere i la orientació sexual.
- Detectar estereotips i prejudicis sexistes, lesbòfobs, homòfobs i trànsfobs.
- Conèixer els mecanismes bàsics que permeten les violències de gènere i la seva reproducció en el marc educatiu.

- Identificar situacions en l'àmbit educatiu on es donen dinàmiques de discriminació cap a les persones LGTBIQ.
- Crear un clima de suport entre l'alumnat que es repliqui a mesura que s'avança en el procés pedagògic.
- Mostrar referents alternatius als models hegemònics.

1.- Conèixer els mecanismes de construcció social de la identitat i l'expressió de gènere i la orientació sexual

Durant les sessions de formació, s'han clarificat tots els conceptes que es desprenen del sistema sexe gènere. L'alumnat ha pogut preguntar obertament tots els dubtes que tenia sobre el significat dels conceptes presentats. A més, s'ha reflexionat intensament entorn a com s'han anat construint aquests patrons de comportament. Amb exemples pràctics i quotidians hem pogut connectar els conceptes teòrics que s'han de treballar en relació amb la quotidianitat de l'alumnat.

2.- Detectar estereotips i prejudicis sexistes, lesbòfobs, homofòbs i trànsfobs

En aquest centre hi havia varies persones que eren plenament conscients de com, a les aules, es reproduïen dinàmiques sexistes, homòfobes i lesbòfobes. Varies alumnes han parlat en primera persona explicant com se les ha jutjat sistemàticament per la seva suposada orientació del desig. A més, hi ha hagut persones que han expressat que han patit discriminació trànsfoba. Dit d'una altra forma, que diversos grups et fagin creure que ets un nen per portar el cabell curt (quan tu t'identifiques amb ser una nena) o que et diguin que vols ser una nena perquè portes el cabell llarg respon a mandats i estereotips de gènere i, alhora, hi ha una part de transfòbia. Així doncs, un cop identificades aquestes qüestions s'han connectat amb el marc patriarcal perquè l'alumnat entengui que aquestes dinàmiques tenen una forta connexió amb la

organització social de gènere. A través dels exercicis que s'han dut a terme a l'aula hem sapigut connectar el marc teòric amb la pràctica de l'alumnat en cada fase del desenvolupament.

3. Conèixer els mecanismes bàsics que permeten les violències masclistes i la seva reproducció en el marc educatiu

Com comentem, una de les claus ha estat saber connectar el marc on es desenvolupen les seves relacions amb el un sistema patriarcal i masclista. L'alumnat ha entès que tot i que podem escollir com volem relacionar-nos, hem après (fins ara) a fer-ho d'una manera que sovint reproduïx violència. Especialment cap a les dones i aquelles identitats que no encaixen en la heteronorma. Per tant, l'alumnat que ha passat per aquest projecte ha entès que les violències masclistes es reproduïxen en la quotidianitat i en les "petites coses". Nombrar com a violències totes aquelles dinàmiques que són considerades com a "normals" ens ha servit per posar atenció a quins són els mecanismes que hem normalitzats que fan que no veïem violències allà on n'hi ha.

4. Identificar situacions en l'àmbit educatiu on es donen dinàmiques de discriminació cap a les persones LGTBIQ

No ha calgut que les professionals de Cúrcuma poséssin exemples ficticis. El mateix alumnat ha reconegut obertament aquest tipus de dinàmiques dins el centre. El fet que hi hagi nois que constantment es diuen "maricón" quan volen menysprear-se. Que hi hagi persones que diuen obertament que les persones homosexuals no els hi agraden (o els hi fan fàstic). Aquests exemples de comentaris que succeeixen quotidianament ens han servit per identificar i clarificar què és la discriminació LGTBIQ i trencar amb l'imaginari que discriminar és únicament donar cops.

Hi havia moltes persones que ja estaven mitjanament sensibilitzades amb aquest tema, però no se sentien tan legitimades per poder portar la seva veu en els marcs grupals. El fet que hi hagi hagut acompanyament emocional i que

les professionals que han liderat aquest projecte hàgin posat de relleu la importància de tractar-los ha contribuït a que les persones més sensibilitzades però amb por de portar la seva veu, ho fagin amb força i sentint-se acompanyades.

5. Crear un clima de suport entre l'alumnat que es repliqui a mesura que s'avança en el procés pedagògic

Durant les sessions de formació hi ha hagut espai per a casi tot. Això vol dir que un cop hem identificat el comportament o la dinàmica general del grup, hem pensat com abordar les qüestions relacionals que apareixien en la primera sessió. D'aquesta manera, i gràcies a que hi ha hagut persones que des d'un principi han obert la seva "ferida", hem construït un clima de cura i suport entre l'alumnat mentre anava avançant el procés pedagògic. Els pactes que comentàvem abans han estat una manera d'intentar que no aquest canvi de comportament es quedés instal·lat de manera fixa. Som conscients que és complicat que la dinàmica d'un grup fagi un canvi radical en poc temps, però el feed-back d'alumnat i de professorat ens ha fet veure com sí que hi ha elements de la dinàmica col·lectiva que han canviat. Hi ha alumnes que se senten capaces de posicionar-se més clarament, d'evitar que hi hagi persones que exerceixen violència (simbòlica, verbal, física) a altres persones.

6. Mostrar referents alternatius als models hegemònics

Tots aquest objectius s'han assolit en la mesura que les professionals que han facilitat les sessions de formació han sigut capaces de trencar amb els rols històrics de gènere. Dit d'una altra forma, que hi hagi homes que són capaços de posicionar-se, emocionar-se davant del grup i assumir responsabilitat pel masclisme exercit contribueix a mostrar un referent alternatiu a l'hegemònic. Que les companyes dones que han participat d'aquest projecte legitimin la ràbia i el dolor de les alumnes també implica mostrar referents alternatius. Parlar obertament sobre la orientació del desig de les facilitadores i explicar les

dificultats i complicacions viscudes (com a eina pedagògica) implica mostrar davant dels grups que hi ha altres referents possibles. Per tant, pensem que aquest objectius s'ha complert amb escreix.